List 39. **NOVICE** Tečaj XXV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gold. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 25. septembra 1867.

Gospodarske stvari.

Nova pot, po kteri c. k. ministerstvo misli armado zakladati sè živežem.

V nesrečni vojski 1859. leta je vlada sprevidela grozne napake dozdaj navadnega zakladanja cesarske armade (vojakov in konj) sè živežem. Dozdanji zakladalci (liferanti) so, če ne vsi, saj večidel drli cesarsko kaso in pa ljudí, od kterih so nakupovali žito, senó, živino itd.

C. k. vojaško ministerstvo je sprevidelo te napake in že 14. julija 1864 ukazalo saj v mirnih časih nakupovanje potrebnega živeža po drugi poti, to je, da vsak, kdor kaj tacega ima, česar armada potrebuje, kar naravnost gré v cesarsko oskrbovalnico (Verpflegsamt) in na prodaj ponudi.

Po tej naravni poti bodeta cesarska kasa pa tudi kmet na boljem, ker tisti denar, ki je kot dobiček „liferantu“ v žep padel, se vprihodnje razdelí med dobiček cesarski kasi in kmetu prodajalcu.

Ta že 1864. leta sklenjena postava pa je dozdaj še zmiraj samo na papirji ostala, ker se je vzdignilo mnogo nasprotnikov proti njej, in to so vsi tisti bili, ki so tù in tam za-se ribice lovili v kalni vodi.

Zdaj pa bode resnica s to postavo, ker so deželne vlade že dobile od c. k. vojaškega ministerstva ukaz, da se ta nova pot, armado sè živežem zakladati, naznani soseskam po deželi, in so se naprosile tudi kmetijske družbe, naj one razglasijo to po svojih časnikih in poddružnicah, in kmetom povejo, kaj vlada misli.

Da pa morejo kmetijske družbe ljudem po deželi to na tanko povedati in jih podučiti, kako se bo to nakupovanje vojaških potrebščin godilo, zato je treba, da jim vlada najprej pové, kaj se bode kupovalo in kdaj, in kako se imajo obnašati kmetje, ki kaj tacega na prodaj imajo.

Brž ko bomo vse to izvedeli, bodemo povedali našim kmetovalcem, ker smo prepričani, da ta nova pot zakladanja armade mora na dobiček biti našim kmetom.

To pa je tudi prav po pravici; saj iz kmetijskega stanú je največ vojakov pri armadi in tudi davkov odrajtuje največ kmetijstvo državi, zakaj bi se kmetijstvu tedaj tudi ne naklanjal pravičen in pošten dobiček na tej strani, za ktero so mu naložena velika bremena.

Ribničanom!

Pet dní sèm ter tjè sprehajaje se po krasni tej dolini, opazil sem marsikaj, kar utegne zanimati tudi bralce „Novic.“

Ta dolina meri 27.133 orali; med njimi je 73 orali stavbnega prostora, 4045 orali njiv, 6266 orali travnikov in vrtov, 6937 orali pašnikov in nizkega gozda, to je, grmovja in 507 orali neobdelanega svetá, ostale orali pa spadajo na pravi ali visoki gozd. Že on, ki tem številkam bolj na tanko pogleda v očí, še bolj pa on, ki vé, da so ti pašniki po grmovji in neobdelani svet rodovitna zemlja, mora roke skleniti nad glavo ter vsklikniti: „Pač ni čuda, da ta dolina ne more rediti svojih 9887 prebivalcev, kteri si morajo s „süho robo“ kruha iskati po tujih krajih! Ribničanje, ali boste še dolgo zaspanci? Zdramite se vendar in v njive, travnike ali vrte si spremenite tistih 1200 orali rodovitne zemlje, ki vam ali kar pusta leží ali vam donaša le silo malo hasna.“ Milo se mi je storilo, vse to zopet in zopet ogledovajočemu in namenil sem, v „Novicah“ jako ostro sodbo napisati vam. Toda tri okoliščine so me nagnile, da vas sodim milejše. Prva je ta, da ste, kakor mi je znano, jako obožali po silnih davkih, po večletni slabi letini in po druzih vzrokih, kterih je marsikdo tudi sam kriv; to uboštvo vas naganja, iskati kruha za jutrajšnji dan ter vam ne dopušča, 2, 3 ali 4 leta čakati sadú svojega truda; druga je ta, da ti veliki neobdelani prostori in pašniki še niso vsi rešeni servitutov, s kterimi vas kot môra tlači vas, sosed soseda; tretja in najtehtnejša je pa ta, da so saj nekteri med vami, ki so v resnici in z dobrim vspehom pričeli obdelovati ta svet. To me napolnjuje z veselo nado, da brž, ko ste rešeni servitutov, začnete marljivo gibati roke in posnemati živi izgled, ki vam ga dajejo nektere vasí (Breže in Jurjevica) in tudi ribniški trg, ki so že mnogo oralov Brezja spremenili v rodovitno polje, zlasti pa vas mora vnemati ribniški Miklavec Anton Arko. Znano vam je, da je ta vrli in umni posestnik svoj del v „Mali gori“ ogradil s kamenjem, ki ga je izkopal v njem, da ga je potrebil. Človeku srce veselja igrá, ko ogleduje tri orali nekdanjega grmovja in kamenja spremenjene v krasen vrt, v kterem čvrsto raste več tisoč majhnih in že precej debelih murb in obilo drugega sadnega drevja, med kterim sadí krompir, ajdo in raznovrstno sočivje, še celó s trto je poskusil ob zloženih suhih škarpah. Ribničanje! videli ste ga kopati kamenje, videli sekati ničvredno grmovje, videli gnoj in gnojnico, ktero vi tako vnemar puščate, voziti po zimi; v začetku ste se mu nekteri posmehovali, češ, da denar in čas trati, nekteri ste še celó rekli, da se mu v glavi vrtí. Ko pa ste čez malo let videli lep pridelek krompirja (lani ga je čez 300 mernikov nakopal, in sicer debelega in zdravega kakor nikjer drugej), ko ste videli, da so mu Lahi predlanskem za svilni pridelek našteli zlata za 800 gold., — takrat so se vam pa sline cedile in rekli ste, to ni sanjač, nego umen kmetvalec, in zdaj, kakor sem se

sam prepričal, ni Ribničana, kteri ne bi hvalil njegovega bistrega in djanskega uma, in to po vsej pravici. Skoro občna hvala je tudi v meni vzbudila željo, videti sredi gmajne vrt, ki se smé imenovati nov svet. — 10. septembra je g. Arko mene in nekoliko drugih prijatlov povabil, naj bi šli gledat njegovega vrta. Dobre pol ure hodá od ribniškega trga skoro v srednji višini Male goré je ta vrt postavljen tako, da se vidi skoro iz vsake vasí. Zdelo se mu je, da prav ta lega vabi Ribničane, naj bi si šli ogledat, kaj premore resnična volja človeška. Rad sem verjel, kar so mi moji rojaki pripovedovali o tem vrtu, toda to, kar sem videl, preseglo je vse pričakovanje. Tako čvrste rastí murbovih dreves jaz ne bi bil tukaj pričakoval. Tako debelih tepek pa še nisem nikdar videl, kakoršne visé na mladih drevescih. Očitno se toraj zahvaljujem gosp. Arkotu, da mi je dal priliko videti delo slovenskega uma in dlana. Bodi mu pa tudi hvala v imenu vseh Ribničanov, kterim v djanji kaže pot do boljšega blagostanja. (Kon. prih.)

Národne stvari.

Nekoliko sklepov

na predzgodovinsko omiko slovanskih narodov v obče, in slovenskega naroda posebej,

povzetih iz primerjanja njihovih jezikov.

Posnel po F. E. Vocel-novem sestavku „O vzdelanosti Slovanského národu v prvotnih sidlech jeho“ prof. J. Majciger.

(Dalje.)

Tu se nam zdi potrebno postaviti jedno vprašanje in mu odgovoriti, namreč vprašanje: kdaj so sedanji jeziki od slovanskega prajezika (prvotnega jezika) se odcepivši nastali?

Na to prašanje odgovarjajo učeni možje, da se je to moralo zgoditi že v predzgodovinski dôbi, kajti najstarejši spisi ohranjeni v posamesnih slovanskih jezikih še dan današnji nosijo na občeslovanskem obrazu že pečat svoje današnje individualnosti ali posebnosti. Tako nam kaže najstarejši spomenik ruskega jezika „O polku Igorovem“ občeslovanski raz poleg jasne posebnosti ruskega jezika, in ta spis sega nazaj v dvanajsto stoletje. Ravno to veljá o bolgarskem jeziku, kteri imaje skoraj neslovansko slovnico poleg večidel čistoslovenskega besedišča hranuje dozdaj najstarejši spomenik slovanskega slovstva, prestavo namreč sv. pisma, ktera se sveti roki Cirilovi pripisuje. Srbščina, ki hranuje spisane spomenike iz devetega stoletja, kaže že tudi na teh ostankih svoj današnji značaj. Slovenščina ima v „brizinskih odlomkih“ neprecenljiv spomenik iz desetega stoletja, pa tudi ti kažejo posebnosti današnje slovenščine. Česki jezik se ponaša s svojim kraljedvorskim rokopisom, iz kterega nektere pesmi pomikajo učeni možje v deseto stoletje nazaj; ali že na teh starih pesmih stopa na dan ona posebnost, ki dan današnji znači česki med slovanskimi jeziki. Poljščina ima najmlajše pismene spomenike, in toraj se tudi ne bodemo čudili, ako najdemo na njih že popolnoma poljski raz.

Iz navedenega je nam tedaj precej jasno, da so sedanji slovanski jeziki že zgodaj, prej ko ne že pred začetkom našega časoštetja, nastali in da smemo ono dôbo, ko so še vsi Slovani eden edin jezik govorili, imenovati predzgodovinsko.

V ti dôbi je slovansko ljudstvo, potem ko je v neznanem praveku opustivše prvotne azijske sedeže plemena indoevropskega se naselilo med baltiškim in črnim morjem, tam v teku premnogih vekov, samostalno, narodno življenje si osnovalo. Tukaj je bila tedaj občna slovanska domovina, iz ktere so se pozneje razna pokolenja proti jugu in zahodu jela pomikati in so se naselila v zatatranskih pokrajinah noter do Šumave in Sale, na severu noter do vtoka Labinega v severno morje, na jugu pa se razširila od tirolskih in bavarskih planin globoko doli v ilirski trivogel. Le poljski in ruski Slovani so sem do Visle ostali v prvotnih sedežih očetov svojih.

Kdaj so se prve betve od občnega slovanskega debla odcepile in se v zahodnje pokrajine podale in je naselile, o tem zgodovina malokaj pripovedovati vé. Al kdaj so zadnji rodovi slovanski v svoje današnje domovine prišli, to pa je precej na tanko dognano.

Poljaci in Rusi so, kakor je bilo že rečeno, v prvotni domovini ostali.

Prihod Čehov v bojehemske dežele se stavi, kakor je znano, med leto 451.—495., kjer so tedaj rodovi slovanski razširjajoči se od Visle prek Odro proti krkonoškim goram in prestopivši zahodnje Šlesko pogorje prišli na Česko in si tam trdne sedeže zavzeli.

O Lužičanih meni Šafařik, da so se nekoliko pozneje kakor Čehi v pokrajinah od reke Bobre noter do Sale in od vtoka Vartinega v Odro noter do severnih mej českih naselili.

Slovenci, od sočasnih, posebno nemških zgodovinarjev Vindi imenovani, so posedli dežele na pomorji adriatskem na Kranjskem, Koroškem, Štirskem itd. med letom 592.—595. Ime „Vindi“ pomenja po najnovejših preiskavah ravno to, kar „Sloven“ in je le ime iz starejše, izumrle korenike izpeljano. *)

Na jugu so se širili Slovani od ustja Dunajevega čez spodnjo Mesijo, noter do Tracije in Macedonije okoli leta 634.—638., v kterih pokrajinah so se rodovi junaških Srbov, Hrvatov in dalmatinskih Slovanov naselili.

V teku 6. stoletja je bila naseljena Mesija od Slovanov bolgarskih, ki so se v 7. stoletji po Traciji, Tesaliji, Macedoniji itd. razširili.

Iz temeljitih Šafařikovih preiskav je tedaj jasno, da spada v 5., 6. in 7. stoletje zadnje preseljevanje raznih rodov slovanskih, to je Čehov, Lužičanov, Slovencev, Srbov, Hrvatov, dalmatinskih in bolgarskih Slovanov iz prvotne vseslovanske domovine med baltiškim in črnim morjem v novo domovje na zahod in jug, kjer je vsak teh narodov položil si temelj samostojnemu zgodovinskemu in društvenemu življenju.

Ali so ti rodovi v dôbah drevnejšega sredoveka v kaki dotiki med seboj in občenju bili? Ako imamo pred očmí razmere zemljepisne, državne in društvene v onih dôbah, ne bodemo se branili pritrditi temu, da za onih, da še za poznejših dôb ožega na zavest skupnega izvira opirajočega se zjedinjenja ni bilo med Slovani ruskimi in koroškimi, med Poljaci in Srbi, med Čehi in Slovani na ilirskem trivoglu. Ako damo pa to veljati, kako bi se tedaj misliti mogli, da so se takrat do 8., 9. ali 10. stoletja med raznimi narodi slovanskimi godili kaki dogovori ali posveti namerjajoči na vstanovljenje splošnega poimenovanja predmetov in pojemov takih, kteri so v poznejših onih dôbah v znanje posameznih daleč od sebe oddaljenih rodov prišli. Vsaj vemo iz lastne skušnje, s kakimi težavami se je treba boriti pri podvzetju takem, še celó v našem veku, kjer

---

*) To je tudi jeden primer one važne postave v razvitku jezikovem, da stopajo besede izpeljane iz korenike znanejše na mesto besed iz korenik več manj iz zavesti narodove ginočih. p. „ostrov“ „slap“ iz „sru“, „slp“ na njihovo mesto pa „otok“, „skok“ iz korenik med ljudstvom bolj znanih „tek“, „skok“ itd.

pismo, tisk, veda, zlajšano popotovanje tako podvzetje neizrečeno polajšuje.

Ako vse te navedene vzroke in razmere prevdarimo, prepričamo se, „da so nazivi pojemov in predmetov v vseh slovanskih jezikih se jednako glaseči in se ujemajoči bili izrastli pri Slovanih, že predno so ti iz prvotne slovanske domovine oddelke sorodnikov izslali na zahod in proti jugu, da bi se kot nove vejice slovanske tam naselile.“

Ako tedaj zasledimo in najdemo vsem Slovanom občne nazive, ki se na družbinsko življenje, na rokodelstva, na umetnosti, na pravo, na vero ali nabožensvo vztegajo, lahko si vsaj nekoliko vmislimo obraz omike in življenja Slovanov iz dôbe skupnega njihovega življenja in gledé na Slovence pozvemo po tem takem, na kteri stopinji izobraženosti so takrat stali, ko so se po Koroškem, Kranjskem, Štirskem, Goriškem in se ve da tudi po Avstrijskem noter do Donave in tirolskih in bavarskih planin naselili. (Dal. prih.)

Ozir po domovini.

Na Kočino!

(Dalje.)

Ko sva bila sama, sezujeva čevlje in je deneva na peč, ker so bili mokri, ko žaba. Potem se pa ogledava po izbi, iskaje pripravnega prostora, kjer bi se dalo najbolje počivati. Izvoliva si široko klop ob steni za posteljo in porabiva plašča za zglavje. Tovarš mi še naroči, naj si dobro zapomnim, kar mi se bode sanjalo, da staviva drugi dan v loterijo. Potem ugasneva luč in se vleževa.

Zunaj je vladala nočna tihota. Vse stvarí so vže sladko počivale; samo čukov turobno čuvikanje se je še razlegalo po bližnjem lesu in visokih pečinah. Ali v najinej izbi je bilo vse drugače. Tukaj je prej ko ne sedaj še le vse prav oživelo. Ko sva se bila namreč dobro vlegla, začutiva, da so naju nekošne sitne živalce izvohale in napadle. Grizle in ubadale so tako čvrsto, da sva se sama sebi smilila. Tovarš je sicer trdil, da so prav navadne skokice; ali meni se je vse dozdevalo, da niso, ker so preveč hude in požrešne. Prevračala sva se po klopi sèm ter tjè in se prav hrabro branila; ali razdraženega sovražnika se le nikakor nisva mogla odkrižati. Ura je ravno eno udarila. Kar me spet nekaj ugrizne, da sem se po vsem životu stresel. Bes te plentaj, tebe pa moram vloviti, naj veljá, kar hoče! mislil sem si. Res sem nekaj zgrabil. Vesel povém tovaršu, da sem živalco vjel. Urno prižgeva leščerbo in jo pogledava. Prav planinska „species“! Kolikor sem pri luči spoznal, bila je živalca po hrbtu sivkasto rdeča, ploščnata in četrt palca dolga; ali je imela tudi peruti, ali ne, tega ne vém na tanko. Sicer pa spada, ako se ne motim, v vrsto polkrilcev ali „hemiptera“, kakor smo se v šoli učili. Prav žal mi je, da nisem vsaj enega eksemplara seboj prinesel, ker nisem imel pripravne posodice. Ako pa le kterega naravoslovca mika, potrudi naj se tje gor; tam jih je toliko, da vse mrgolí. Kesala sva se, da nisva šla na senó spat; ali prepozno. Kaj nama je bilo početi? Spet sva se vlegla, tovarš na mizo zraven klopí, a jaz njemu nasproti na drugo mizo sredi izbe, mislé, da bode sedaj bolje; ali zmotil sem se. Tudi tukaj ni bilo mirú. Težko sem čakal jutra.

Naposled vendar hišina ura zadrdrá in zabíje pol štirih. Treba je bilo vstati. Zato prebudim tovarša, ker je bil nekoliko zadremal. Koj potem se odpró vežine duri. V izbo stopi gospodinja, a kmalu za njo pride tudi gospodar. Ker sva se bila še zvečer priporočila, da bi nama zjutraj pred odhodom mleka skuhali, zato gospodinja zakuri in pristavi nama lonec mleka, svojemu možu pa lonček kave. Premišljeval sem, kako neki se je krasnemu spolu toliko priljubljena kavica noter na planine prikradla? Še bolj me je pa zanimalo majhno ognjišče, kakoršnega doslej še nisem videl. Dva ali tri čevlje od vrat je v steni precej prostorna luknja, ktera je na dnu ravna. To luknjo rabijo za ognjišče in manje rečí na njem kuhajo. Slišal sem, da imajo tukaj povsod taka ognjišča.

Ko sva se dobro napravila in svoje rečí vredila, zavrè mleko. Gospodinja je vlije v mogočno skledo in prinese dve leseni žlici. Spraviva se na zajutrek. Tudi gospodar nama se pridruži sè svojo kavo. Okrepčavši se spet nekoliko, vstanemo izza mize in se pripravimo na odhod. Vodnik prinese še puško in streliva, da bi ktero divjo kozo vstrelili, ako bi na njo naleteli. Potem naveže najina plašča in brešno na puško. Bili smo gotovi. Ura je kazala ravno pet, ko smo odrinili od Suhadobnika, želé si, da bi se tudi srečno vrnili. Ob odhodu radoveden poprašam vodnika, kedaj dospemo na vrh Kočine? Reče mi, da ob dveh popoldne.

Z dvorišča smo šli še dober streljaj daleč navkreber po kolovoznej poti, konec Suhadobnikovega travnika smo se pa zavili na levo, na ozko stezo, ktera vodi po strmem in pri dnu še precej zaraščenem rebru v goro. Pri vznožji je površje zemlje sploh še takošno, kakoršno je po nižih gorah. Ali čem više smo prišli, tem bolje nas je vsa priroda spominjala, da se približujemo večnemu snegu. Mehka trava se spremení v trdo in ostro rugo, drevje je čedalje rejše in pritlikasto; le sèm ter tjè se še vzdiguje kteri mecesen. Cvetice, ktere sicer po nižavah rastejo, umikajo se planinskim. Dobila sva nalip ali pasjo smrt (aconitum), očino zelišče ali gorsko zvezdico (edelweiss), ravš (alpenrose), gorski pelin, kteri ima prav majhna peresca in se tudi po prijetnem duhu razločuje od navadnega, pa še več drugih gorskih cvetic.

Po nekterih ovinkih smo prišli do razdrte majhne kočice. Sèm noter zaganjajo drobnico, kadar je na teh planinah; sedaj se je pasla na Dolgih Njivah. Do kočice smo hodili večidel po stezici, ktera je pa sosebno proti vrhu tako zaraščena, da jo prav težko slediš; ali tukaj se popolnoma izgubí. Zato smo od tod dalje kar po celini udarili, in sicer naravnost gor po Zajčijem Plazu proti Planji na levi rob Kočine. Tukaj je izginilo vse drevje, grmovje in tudi ruga, ter smo precej dolgo stopali po večem in manjem kamenji dalje po plazu. Vrh tega se začenja samo mahovje, ktero se pa ne razprostira povsod na okoli, marveč le sèm ter tjè med pečmí košček zemlje pokriva. Po tem mahovji smo prišli na Planjo, še precej prostorno peč na levem robu Kočine. Jaz in tovarš bi bila rada tukaj nekoliko časa ostala; ali vodnik nama nasvetuje, naj bi rajši malo više počivali. Ker od tod pa noter do vrha sega samo golo pečevje, lezli smo toraj po skalovji dalje ob robu in prispeli ob devetih zjutraj do Vélikih Vrat.

Tukaj se ustavimo in, odloživši svoje rečí, vsedemo na zložni rob. Zrak je bil tako miren, da smo slišali iz doline Kokriški véliki zvon, ki je vabil ljudí v cerkev. Solnce je stalo vže precej visoko, in, ker se je bila megla vzdignila, imeli smo prav lep razgled, sosebno po Gorenskem in južnej strani Koroške. Dasiravno je bilo pa tukaj lepo, vendar nas je vrh Kočine še bolje mikal. Napotimo se dalje.

(Dalje prihodnjič.)

*

Zabavno berilo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

Ne vem, ktero svečanost so prav za prav v čitalnici ljubljanski obhajali, ker jih je vsako leto bilo gotovo zadosti tudi najbolj plesaželjnemu veseljaku; le tega se še spominjam, da so obhajali to svečanost neznano slovesno, da je bilo svetá, da se je vse trlo in da je Božje oko samo tudi milostljivo na-njo gledalo, ker je poslalo toliko dežja, da so nasprotni kazinarji že začeli obraze v pomenljive gube spravljati, glave skupaj tiščati in „korešpondencije“ sestavljati: svetu oznanovaje, da beli Ljubljani Bog žuga zarad čitalnice z vesoljnim potopom! — Al ta nevihta, ki je že popoldne ob treh razsajati začela, ni nobenega čitalničarja ostrašila, temveč je vsak surkaš še bolj „sfrišan“ na plešišče prikoračil in kočije so drdrale, da ni bilo ne konca ne kraja. V veži od spodej je bila velika gnječa, ker so se mladi plesalci z rutami brisali in otepali, z levico v goste, črno-manjaste namaziljene lase segaje. Bralo se je pravo veselje na obrazu vsem in nek Krakovčan je zbudil občni smeh, ko zavikne svojemu sosedu z znanim krakovskim naglasom (to je visoki Cis): „Ti, Jaka, danes bo pa ruk!“ — In res, ni se krakovski član zmotil, ker začel se je pravi direndaj v dvorani, kakor bi g. Kosmač v „Glasniku“ rekel, bilo je natlačeno, da je bilo komaj mogoče sopsti in vrtenje se je le počasi spravljalo v tek.

Dvorana je bila premajhna in vsakdo si je mislil, da bodo „Novice“ v svojem izvestji ali „raportu“ prihodnjič rekle, da bi bilo treba še nekaj voglov dozidati. Plesavke so bile večidel v okusnih, nektere tudi v prekrasnih toaletah, in kar je bilo še več vredno: vse so govorile slovenski in nobena se ní spotikala, ko so jih namaziljeni in po vseh vodah „dišeči“ plesalci kar „prosto“ vikali. Zdi se mi, da se je to le enkrat ali dvakrat dogodilo, da so se od početka neke — rad bi izgovoril imé zlo znane domače tice, pa ga rajše zamolčim, da ne bi ktera bralka rekla, da nimam o galantnosti čisto nobene ideje — zarje slovenskega lepotičnega obnebja togotile, da je ta čitalničarski „folk“ tako „vrdnár“ in „gmaj“, da ne vé, da se postave zamotane v krinolinah onikajo! — Pa stvar se je rešila brez vseh debat: prišle so, odšle so, in ni jih bilo več „ad majorem nationis humanae et čitalnicae gloriam“. Prosit!

Al da je vse tako v redu, da dvorana zmiraj tesneja prihaja, da je pevski zbor tako izurjen, da se z izvrstnim vspehom gledišćine predstave dajejo, da so se Sokolci s centi tako igrali, kakor abecedarji s frnikulami: kaj misliš, dragi bralec, čegavo domoljubno srce je zarad tega najbolj veselo?

Površno sodeč odgovoril boš: najbolj omajano, omehčano in ginjeno je srce izvestitelja „Novic“, ker nam zabavo tako milo opisuje, da se nam, ki izvan dežele stanujemo, zmiraj sline cedé. Pa dragi moj, zmotil bi se! — Kaj bi dalje ugibal, rekel boš: plesalke in plesalci, ki imajo gotovo največ vžitka od čitalnice. In to ni samo za uganjke, temveč slišal sem, da se je v resnici dogodilo, da so te zabave nekega plesalca neki večer po polnoči že tako ganile, da je začel radosti poln za bôb debele solze pretakati, da mu jih ni bilo moč z nobeno rjuho več ustaviti. K sreči je bil hud mraz in ko na ulico stopi, mu solzne pêrle zmrznejo. Pobere jih sam lepo, varčno jih v škatljico spravi in jih drugi dan svojemu idealu — ne vem ali na Poljane ali v Kravjo dolino — pošlje v večni spomin svojega domorodnega srca. Obljubila mu je ona — to se pravi njegov „ideal“ — ta čudež ljubljanskemu spodnjemu muzeju darovati. V kteri sobani so te zmrznjene čitalniške solze videti, tega prav za prav ne vem, to moraš, dragi bralec, pozvedeti pri možu, kteremu je naloga, ti tam vse razkazovati.

Če te zdaj vprašam, draga bralka, bodeš brez dvombe rekla, da je bil ta plesalec z zmrznjenimi solzami najbolj ginjen med vsemi druzimi. — Al spet bi se zmotila, zlo zmotila!

Pa kaj bomo čas tratili, brez ovinkov ti precej predstavim možá, ki je bil med toliko in toliko sto ljudmí, ki so plesali, peli, igrali, jedli, pili, ploskali, „živio“ na vse pretege kričali, in še potem v „Novicah“ vso to storijo brali, najbolj ganjen, najbolj vesel, akoravno ni član čitalnice in akoravno se ni nobenega omenjenih djanj udeležil.

Ko ne bi bila ta večer taka tèma nadvladala, bil bi lahko videl možá, ki je, v siv vojašk plašč zavit, na dvorišče čitalnice prisopihal in po lahko, da ne bi ga nihče slišal, lestvo k oknu dvorane prislonil. Po lestvi in po njegovem ponašanji bi ga bil za prižigalca svetilk držal in mislil bi bil, da se mož pripravlja električno solnce na dvorišči prižgati. Pa videlo se mu je, da bolj temice išče, da bi ga nihče ne zapazil, ker bi ga pri takem plaženji lahko kot tata zgrabili in ga na Žabjek potisnili. Ko je na vrh lestve prilezel, postavil se je z glavo na stran okna in pričel plašljivo v dvorano lukati. Odsev velikega lustra je enmalo njegovo bledo, mršavo lice razsvetlil. Bralo se mu je, da je mož malo dobrega poskusil na tem svetu in da so ga žarki sreče le redko obsevali. Bil je po postavi skoraj toliko visok kot lestva sama, droben kot leskova palica in mršav, da bi se bilo lahko skoz-nj videlo. Črne majhne brkice v dveh šopkih so mu žalostno visele pod nosnicama, kakor da bi bile hotele reči: zakaj še te mrvice kocinic ne obriješ, kajti kakor so pri vojaku znamenje poguma in hrabrosti, oznanujejo pri tebi le brezsrčnost, strahopezdljivost in pasjo pohlevnost. Brisal si je tudi očala z debelimi koščenimi obroči, po kterih si naglo lahko spoznal, da spada naš junak k literarnemu odseku človeških stanov.

Če se človek le količkaj razume na fizijognomije in na praktiko vsakdanjega življenja, bil bi jo precej zadel brez vsega ugibanja, da je ta mož uradnik pri kaki davkariji, pri kakem računstvu ali pri pošti ali pa je še celó amanuensis pri kaki knjigarni in ima saj že deset let mastno plačo od 315 gold. na leto, ali je paterfamilias, ali oče lepe družine kakih peterih nadepolnih pritlikovcev; po strani pa še včasih zvečer posebej prime za pero in po raznih časnikih ali brošurah v prozi in v klobasah*) po svetu straši.

(Dalje prihodnjič.)

Trije turisti.

Kar je bilo pomladansko vreme kebrom, kakor je mesec marec ugoden mačkom, kakor sta ta in prihodnji mesec vabljiva za žrjave popotnike, tako se meseca avgusta in septembra možje po vseh kotičkih vseh dežel potikajo, „Land und Leute“, kakor se glasí že davno ustanovljena fraza, opažujejo in potem po vseh evropskih časnikih v podlistkih strašijo v podobi turističnih listov. Trojica tacih mož se je vrgla med slovenski narod in opaževali so vse, kar se jim je od

*) „Klobasa“ = Knittelreim; saj tako se bere v novem velikem Wolfovem slovarji. Pis.

nemške meje do Ljubljane količkaj goropadnega zdelo, postavimo: „lahko noč“ prve slovenske natakarice pod Ljubeljem, blejsko jezero, bele lisaste hlače pri Petranu, pene kamniške Bistrice, mesečno svetlobo, Janeza natakarja ljubljanske čitalnice in strašno umazanost našega kmeta na Štajarskem.

Prvi je, o kterem imamo nekaj besedí izgubiti, mali, majhen ali majčiken turist — kakor se sam imenuje — našega ljubljanskega „moniteurja.“ Mož, kakor pripoveduje, pohajkoval je med Ljubljano, Postojno in Kamnikom; bil je povsod nepopisno sentimentalen; idilično je plaval po peneči Bistrici, s solznimi očmí ogledoval je bledo luno in iz vsake smrekove igle so mu vile in „elfi“ namigavali; iz vsacega peresnega poteza se vidi, da mož ni zastonj Gessnerjevih idil, Salisovih elegij in Mathisson-ove melanholije študiral; Jean Paul Richter mu je še zmiraj vzor vsega humorja, kakor je bil v resnici pred 50 leti vsem ganjenim Nemcem. Naš máli turist je, kakor dragi bralec iz tega vidiš, ponižne, čisto nič stêkle nezabavljive čuti, njegovi listi so bolj podobni prav pohlevni, nezabeljeni mlečni kaši, kakor po angleški šegi napravljenemu „beufsteaku.“ Enkrat samkrat se možu dozdeva, da mu je tudi en košček volčjega zoba zrastel, ker miluje naš „nesrečni“ narod, da se nekaki črni možje okoli njega plazijo; hotel je reči: črni Čehi, konkordataši, pa se je sredi pota skesal, ali ga je pa vredništvo moniteurjevo obrzdalo v tem predrznem naskoku. Iz gorenjskih oblakov, iz šumečih borovcev, iz močvirne megle in iz melanholičnih štorov pripeljeta že lačnega, užejanega in po ljubezni hrepenečega romarja na realno polje čitalniški Janez s pivo in golašem in pa natakarica Avrelija s svojimi krasnimi očmí v novi vinotočnici. Da bi se bil z obema užitkoma dobro okoristil, to mu jaz iz prave krščanske ljubezni privoščim! To je bilo dozdaj še vse navadno, pohlevne duše ganljivo brez vse špecijalnosti; al do prave originalnosti spnè se mož samo enkrat, in to ne v turističnih listih, ampak v obrambi, kjer nas proti turistu stare „Presse“ brani z vso logiko svojega bistroumja: da se na Bledu ni slovenski narod pregrešil z marogastimi hlačami; nazadnje pride na koncu svoje drastične obrambe slovenskega „haut goût-a“ in lisastih hlač do sklepa, da mali turist ni vreden „Prešinemu“ pohajkovalcu jermenov odvezati od njegovih dunajskih opanek, da je on le pohleven colnar pri vratih, Prešin „Spaziergänger“ pa mogočen farizej pri velikem oltarji humorja. Ako je naš mali turist kedaj resnico govoril, gotovo se zdaj ni lagal, ker vendar človek rajši bere, kako so, kakor stare „Preše“ turist piše, zastave naših dijakov na blejskem jezeru že poprej raznim nosom služile, kot pa, kako so ganjeni štori na Grintovci zdihovali „im unsäglichen Sehnen und Verlangen“ drug za drugim. Da „Prešin“ turist svoje šale zbija na račun našega naroda, da mu je vse zaničljivo, kar je slovenskega, to naj nas ne srdi in naj nas ne zadržuje nasmehljati se takrat, kadar mož pravi humor razvija. Kdo ne bi se zarežal, ko mož pripoveduje, da so po njegovem mnenji Korošci že z Atilom v Celovec prišli in da je vsled tega globoko učenega premišljevanja svojega celovškega krčmarja poprašal, ali on kaj vé, kdo je bil Atila? Gostilničar na to malo premisli, se za ušesi popraska in odgovorí: dro, dro, zdaj se spominjam, zdaj že vem, kdo je bil to, — gospod Atila so bili enkrat, ako se ne motim, svetovalec in preiskalen sodnik pri deželni sodnii v Celovci. Da je Prešin turist, pri kterem včasih pravi Heine-tov humor cvete, že k nam prišel s sklepom, — ali po v jeziku naših katekizmov govoreč „s trdnim naprejvzetjem“ — norca se delati in šale zbijati iz vsega, kar le po slovenščini diší, to naj nas ne draži, ker to se je že vsem narodom pripetilo. Vsakdo, kdor se le količkaj pazljivo z evropsko publicistiko pečá, spominjal se bo, da je pred tremi leti Anglež Marshow kakor turist debelo knjigo o šegah, običajih in značaji nemškega naroda napisal, kjer pravi, da je zarad teh študij celo leto v srčni žili prave Nemčije, v Saksonskem živel in djanje in nehanje „naroda mislecev“ od obličja do obličja opaževal. Prišel je mož vsled tega celoletnega opaževanja do rezultata: „da so Nemci tropa neumnih, tumpastih žganjarjev, *) ki umazani, strgani le za tem hodijo, da si toliko vsak dan prislužijo, da se zvečer z žganjčem vpijanijo; imajo tudi neko aristokracijo lačnih baronov brez vsega politiškega mišljenja, ki so v javnem življenji pravi lokaji, ki s pajčevinami v trebuhu okoli hodijo in si še toliko ne prislužijo, da bi kot prosti delavci si vsak dan mogli frakelj žganjča privoščiti“ itd. gré v tem tonu v resnici popisevanje nemškega naroda. Signal o tej knjigi je prva dala v svoji dokladi „Augsb. Allg. Zeitung“ in potem je plat zvoná bilo gotovo vseh 3000 nemških listov od Rajna do Laba, od Šelde do Donave v vvodnih člankih in v feuilletonu. Knjiga sama ob sebi še ni toliko „mislecev“ razjezila, kolikor „Saturday Revew“, prvi angleški literarni tednik, ki je, presojevaje to knjigo, rekel, da jo najtopleje z najboljšo vestjo priporoča vsem Angležem, kteri se hočejo kaj bolj na tanko o Nemcih podučiti. — „Augsb. Allg. Ztg.“ bila je tako stêkla in razpenjena kot môdrôs, ako okolo njega zakuriš; v celi vrsti člankov dokazovala je z vsem historičnim in statističnim orožjem, koliko sodov žganja več Angleži od Nemcev polukajo in koliko pijancev vsako leto na Angleškem več v grabnu obleží, kakor pa v „Vaterlandu.“ Pa kaj je pomagalo tako zeleni žolč kuhati?! Brez vse časnikarske steklíne in vkljub spleena polnemu angleškemu turistu pokazal je nemški narod pri Kraljičinem Gradci, kaj je in kaj more.

Mislim, da v tej zadevi ne bomo Nemcev posnemali in z vatlom v roci „Prešinemu“ turistu dokazovali, za koliko nas Germani prekosijo v številu belih lisastih hlač in v dijaških zastavah, ktere so že poprej raznovrstnim nosom služile. Toliko humora ima hvala Bogu, še naš narod, da se srčno rahljá dobri šali, akoravno je na njegove stroške narejena.

Med naše štajarske brate zašel je tretji turist, ki v „Tagespošti“ pripoveduje, kako je z večine pri našem kmetiči vse prvotno, antidiluvijalsko, uborno, posebno pa strašno umazano in s kakošnim odlikovanjem se od te večine umazanih revežev razlikuje kmet, ki „Novice“ bere, kako je pri njem vse snažno, čisto, v redu, obdelano, kar so že zadnje „Novice“ od besede do besede ponatisnile. Nehoté je mož s temi vrsticami napisal največi, najboljši in najzdatnejši protest zoper Hohenwartov odgovor, nehoté pravi tù naš štajarski turist: da brez vpeljave materinega jezika v šole in uradnije ni nobenega napredka in nobene kulture za našega prostega moža. — Ker država ne živi samo ob germanizaciji, temuč tudi od lepih krajcarjev, ki jih človek v podobi davkov plačuje, zato vprašamo: kdo bo več „frônkov“ in laže plačeval: kmet-Novičar ali njegov umazani sosed?! Ker dan današnji povsod le inteligencija veljá, kdo se bo dal pri kakem Kraljičinem Gradci poprej nabiti: kmet-Novičar ali njegov sosed s kvedrasto in z blatom okinčano hišo??!

V kakošnem zakonu slovenski narod z graško „Tagespošto“ živí, vsak bralec vé; da nismo turista podkupili in da ni dobil od nas ne prevotljene kopeke, nam lahko vsakdo na brado verjame, akoravno je v

*) Eine Horde von hirnlosen, abgestumpften, ewig fort besoffenen Schnapstrinkern“ — tako je bilo brati v prestavi od besede do besede. Pis.

tem trenutku prišlo za nas na ljubljanski kolodvor 100 milijonov novo kovanih rubljev iz čistega uralskega zlata, ki nam jih je knez Gorčakov za panslavistne agitacije naravnost iz Orenburga poslal!

Ako bi učene možé našega ljubljanskega „moniteurja“ kak preiskalen literaren sodnik zavoljo originalnosti njihovih člankov v preiskalni zapor djal, ne bi mogel, ko bi vse tečaje pri vsakem listu počenši od naslova do vrednikovega podpisa z mikroskopom preiskaval, toliko gradiva izmolsti, da bi jih kteri si bodi najbolj oster državni literarni pravdnik pod obtožbo postavil zavoljo hudodelstva činjenega po originalnosti sestavkov. — Ali pri tej neizmerni pomanjkljivosti vsake originalnosti razvijajo ti možje čudovit talent, da rijejo, kakor neki kebri v nekem materijalu, ki se iz estetičnih obzirov javno ne imenuje, v vsej nam sovražni žurnalistiki, kjer je količkaj mogoče kaj Slovane grdečega zavohati, da se potem natisne v ljubljanskem neslovenskem listu, ki se združuje ob žulih slovenskega naroda. — Magari, ako se Turki, Arnavti, Skipetari, Hotentoti, Huroni, Irokezi, Dahomejci, v kterem si bodi listu kakor kulturonosoči narodi hvalijo, Slovani pa v nič devljejo in sramoté, zagotovljen si, dragi bralec, da boš precej drugi dan to bral kot vvoden članek ponatisnen v naši ljubeznjivi „Laibacherici.“ Da bi pa naš „moniteur“ ponatisnil to turistično pismo iz „Tagespošte“, kjer smo Slovenci malo bolj skrtačeni in pozlačeni, tega pa Bog obvaruj, ogiblje se naš „moniteur“ tacih sestavkov, kakor h...č križa! kakor naš kmetiški pregovor pravi.

Dr. V. Zarnik.

Dopisi.

Iz Primorja 14. sept. (*Čast, komur čast!* — Konec.) Poddružnica s. Matej iste kastavske župe si je oni čas napravila svoje pokopališče; zato tudi ta gospod počne gospodarom govoriti, da bi za-nje jako dobro bilo, ako bi se tudi oni svoje lastno pokopališče napravili, ker je mnogim težko i pri najamnih boleznih nevarno, po poldrugo uro daleč nositi mrliče pozgorom v Kastav. Malo po malo pridobí on veči del gospodarjev za to misel, i počne pisevati za to reč na dotične oblasti; na nekih mestih naletí sicer na soprotivščine, keh neprestrašivši se modro vse premaga i zadobí zato potrebno dozvoljo, ter vzemši vso skrb na-se prime se dela. Ali tù je bilo dela! Koliko potrpežljivosti je moral gospod tukaj imeti, da jo je tudi drugim vdahnjeval, da se je delo srečno dokončalo. Pri tem zbudi ta vrli duhovnik ljudem pobožno misel, da bi na pokopališči pozidali cirkvico s. Roka, Bogu na zavet (votum), ker so bili ob časih kolere večidel obvarvani od te strašne kuge. Tudi to doseže, i ti dobri ljudje vzidajo na sredi visokega podzidja lepo cirkvico, i postavijo na eno stran žagrad a na drugo mrličnico. — Vsakoletna najemnina za duhovnikov stan i šolo je znašala še precej nad 100 gold., ko je plačevala nekoliko cesarska blagajna, a drugo poddružnica sama; pri vsem tem je bilo vse tesno posebno šola za mnogobrojne otroke; zato počne neutrudljivi gosp. Jože gospodarom govoriti: kako bi bilo koristno i lepo, ako bi Rukavac imel za duhovnika i za šolo svojo lastno hišo i šterno polè same cirkve na lepem griči, od kodi se vidi deleč i široko okolo po Kastalščini, na Reko, more, karnarske *) otoke itd. Tudi tukaj se gospodarji njegovemu presvedočljivemu govoru udajo. Ali zato je bilo še več skrbi i pisarije treba, da se je dobilo od predpostavljenih oblasti potrebno privoljenje. To se je po navadi dolgo vleklo. Koliko gostoljubnosti je bilo tukaj treba pri mnogih razvodih (komisijah). Pri tem velikem početku mu je največ pomagal vrli duhovnik gosp. Andrej Marot, takratni glavar velike občine kastavske, pod ktero tudi Rukavac spada, počenši zidanje te hiše na svojo odgovornost, ki je tudi vso občino nasvetoval, da privoli za to delo 1000 gold. iz občinske blagajne. A gosp. Janec je prevzel vso skrb računstva in nadzorstva na-se, i ko se je zidanje vže počelo, znal je on osebno pri c. kr. namestništvu v Trstu toliko opraviti, da je dobil iz cesarske blagajne skoraj celo glavnico na obresti, s kterimi je ona vsakoletni del najemnine plačevala; a drugo so kmetje po zmožnosti trojno razredjeni skladali; ter so si vzidali tako hišo za dva duhovnika i šolo vse pod jedno streho, i k temu še veliko šterno, da je v tej vladikovini malo takih. Polovico so izdelali pred dvema letoma, a drugo polovico pa izdeljujejo letos nadjajoč se, da jim pride še en duhovni pomočnik, kir enemu samemu bilo bi preveč preskrbljevati 2200 duš v duhovnih potrebah i podučevati skupaj trirazredno šolo z blizo 100 otroci, kar je gosp. Jože 18 let izvrstno sam opravljal. — Te redke mnogoletne zasluge so više oblasti oznanile presvitlej cesarskej kroni, a presvitli cesar so na to 25. februarja t. l. temu gospodu podelili zlati križ s krono za zasluge, ki mu je bil letos na vélikonočni torek po sv. maši pred cirkvo od pl. gosp. Clesiusa, okrajnega predstojnika iz Voloskega, z vrlim slovanskim nagovorom i zahvalnim lepim odgovorom pred mnogim ljudstvom očitno pripel. A zatim je mnogočastni proslavljenik, kega gostoljubnost je vže tako občenito znana, dal v novej hiši veleslaven obed, na kterega je bilo povabljenih 40 oseb, kade so se lepo v domačem jeziku vrle zdravice od počaščenega gosp. Janca govorile i napijale našemu cesarju, trstjanskemu vladiki itd. Čekaje pol leta, da bi ki izvrsten perušič *) svetu narisal redke i velike zasluge tega od samega cesarja tako jako proslavljenega gospoda, a nič ne pričakavši se je pridrznil načrtati jih eno malo Ničevič.

Iz Žaline 15. sept. Jož. Je..om. — Dovolite mi, ljube „Novice“, da Vam iz naše doline kaj pišem in Vam veselje, težave in nadloge naše okolice razodenem. Po pravici moramo reči in se veseliti, da se je pri nas letina, hvala Bogu, prav dobro obnesla; sená in druge klaje so ljudje veliko nakosili, žita obilo pridelali, samo podzemljice (krompir) so začele zeló gnjiti; sadja, kjer imajo drevja, bodo dosti natresli; vendar bi pa bili, posebno po dveh najboljših vaséh, še veliko več pridelali, ako bi jim ne bili cestarji spomlad veliko lepe pšenice, rží itd. brez usmiljenja pokončali. To pa se je tako-le zgodilo: nova velika cesta od Krke se tudi po naši fari vleče in ker so spomlad cesto merili in nekoliko kopali, pokončali so ubogemu kmetu prav veliko setve. Res milo je bilo gledati, kako je ubogi kmetič na svoj trud se žalostno oziral; ko je videl, da mu pridelke njegovega potu vničujejo. Ko nam je bilo kmetom vse poškodovano, so nehali cesto delati, in zdaj zopet vse prazno stojí. Ali se ne pravi to kmeta očitno dreti? Ali ni bilo mogoče nazaj iti in cesto po tistih grdih kokavah popravljati toliko časa, da bi bil kmet svojo žito spravil, potem pa naprej delati. Pa saj lahko tako delamo, ker imamo denarja na kupe?! Že tri mesece je tukaj en gospod, ki mu pravijo cestni šribar, brez dela svojo plačo dobiva. Ubogi učitelj se je pa moral leto in dan z otroci trpinčiti, da bi svoje krvavo zaslužene solde čez leto enkrat prejel; al za to pa ni denarja. Bog daj učiteljem bolje čase!

*) Bral sem v nekih starih pismih: karnarski otoci, mesto kvarnarski; morda bolje, ker kar je kam-en.

*) Stari ljudje okoli Pazina govoré: perušić za nemški Pinsel: perušić, peruh, pero = penna, ital. pennello, nemški Pinsel.

Na Vrhpolji pri Vipavi 15. sept. J. P. — Povedite „Novice“ svetu, da grozdje letos po Vipavi ni ne tolikanj bolno, kakor se po svetu govorí. Nahaja se sicer grozdna bolezen, pa ne tako silna. Najmanj te nadloge se pa vidi pri Vrhpolji, Budanjah in okoli vipavskega trga. Po vsem Vipavskem bode vinska letina dobra, Vrhpoljci, Budanci in Tržani pa bodo najboljo imeli. Kapljica bo letos kaj dobra, ker letošnje leto je trti veliko ugodniše memo lanskega bilo, in s trgatvo se ne bomo prenaglili tako, da letos bo mošt prav okusen in močan; zato se pa tudi bojimo, da ne bi letos pijanci prevečkrat krvavih nosov kazali. Tedaj Gorenci! le v Vipavo po mošt; najniža cena utegne biti pri Vrhpolji, Trgu in tudi Budanjah.

Iz Ljubljane. Zadnje „Novice“ so naznanile ukaz vis. c. k. pravosodnega ministerstva do kranjskih sodnij o rabi slovenskega jezika pri sodnijah; danes so v stanu razglasiti pismo sl. c. k. kranjskega predsedstva do c. k. okrajnih predstojnikov (političnih uradov) od 20. septembra. Tako-le se glasí: „Zapazilo se je in posebno iz časnikov razvidelo, da se različno umejo in obračajo ukazi, ktere je vlada v novejšem času dala zarad rabe slovenskega jezika v cesarskih uradnijah. Načela, ki jih je v tem obziru izreklo ministerstvo notranjih zadev in deželno predsedstvo razglasilo 10. marca in 23. avgusta t. l. št. 716 in 2229, kakor tudi pravosodno ministerstvo z ukazom od 5. septembra t. l. št. 8636 in 9396, so ravno ista in zahtevajo enako rabo. Ta nečela se na eni strani naslanjajo na ravnopravnost pred postavo, ktera je zagotovljena vsem državljanom ktere koli narodnosti, in je umeti tudi o rabi materinega jezika, na eni strani pa na vladino korist in na pravične zahteve prebivalcev, da se ž njimi kar najbolj mogoče zagotovi varnost in naglost uradnega občevanja z ljudstvom. Iz teh načel se na eni strani izhaja, da ni le pripuščeno, pismeno in ustmeno občevati v slovenskem jeziku, ampak da je to uradom (cesarskim gosposkam) živa dolžnost zlasti v povabilih, v odpisih vsake vrste in v vseh primerljejih z ljudmí, ki so zmožni le tega jezika, na eni strani pa je to tudi meja, ktera se smé prestopiti le tedaj, kadar se more laže in hitrejše uradovati. Tudi političnim uradom tedaj veljá način, sodnijam nakazan po ukazu vis. c. k. pravosodnega ministerstva, da se mora to, kar govorijo ljudje v slovenskem jeziku, v tem jeziku ne le poslušati, ampak tudi zapisovati v zapisnik. Samo po sebi se tudi umé, da se ne sme na to še le čakati, da bi ljudjé zahtevali slovensko pisanje; saj to zahteva stvar sama ob sebi, kadar so namreč ljudjé dostojno zmožni, le v materinem jeziku povedati to, kar povedati imajo. Ker gré pred vsem za to, da so ljudje popolnoma prepričani o tem, da se je njihova beseda zapisala prav tako, kakor so jo povedali, zato morajo ti zapiski pisani biti v jeziku lahko umevnem in ne smejo sile delati navadnim izrazom kmetiškega ljudstva. Na to pisanje „bolj po domače“ je pa zlasti paziti tako dolgo, dokler se ljudstvo ne privadi znanstvenega in opravilnega jezika, ki se je v novejših časih tako naglo izolikal po gorečem in vse hvale vrednem prizadevanji slovenskih jezikoslovcev. Ta očitni napredek slovenskega jezika kaže, da se v uradih sčasoma še v obširnejšem obsegu vpelje njegova raba; kajti kadar se bode dalo umevno in naglo obravnavati v njem, do česar ima ljudstvo prvo pravico, gotovo ne bode nobenega vzroka več, da bi se ga ogibali tudi v uradnem dopisovanji (v korespondencijah gospósk med seboj). Iz tega pa vsem uradnikom c. kr. okrajnih gospósk kranjske dežele izhaja naravna naloga vednega in krepkega napredovanja v slovenskem pismu in govoru, o čemur se dá pričakovati najboljši vspeh, da se v okom pride vsem pravičnim pritožbam, in ta dobri vspeh se pričakuje tem bolj, ker je znanje slovenskega jezika bil pogoj, s kterim so se oddajale službe pri teh uradnijah.“ Conrad l/r.

To je zopet en korak naprej o ravnopravnosti slovenskega jezika, ki je materin jezik našemu narodu. Gospod deželni glavar govorí v tem pismu jasno in določno; ne ene ovinkaste, previte in pristavkaste besede ni vmes, kakor je bila navada poprej. Odkritosrčno je spodbita tudi tista napačna misel, kakor da bi človek, ki ume le svoj materni jezik, še le prositi ali zahtevati moral, da se mu piše po slovenski. Ker pa dandanes ni to zadosti, da le gospodje v kancelijah dobijo ukaze, kako naj ravnajo, ampak je treba, da tudi narod naš vé, kaj more zahtevati od uradnij, zato nam je prilika ljuba, da moremo bralcem svojim od besede do besede naznaniti ukaz slavnega c. kr. deželnega predsedstva. Zdaj veste, kaj morete zahtevati. Ako se ne bi zgodilo, sklicujte se spodobno na ukaz od 20. septembra t. l., ki nosi številko **2450**, in dati se vam mora, kar je pravica vaša.

— 3. dne t. m. so se v Kranji delile cesarske premije pridnim živinorejcem. Pripeljali so 14 žebetnih kobil in 15 triletnih žebic, 8 pa žebcev. Dobili so premije in svetinje za žebetne kobile ti-le: Luka Zupan iz Prebačovega 10 cekinov, Jože Škofic iz Mengša 7 cek., France Molj iz Vogelj 7 cek., Jožef Božič iz Nove vasí 4 cek., — za triletne žebice: Lorenc Zakovšek iz Sinje gorice 8 cek., Jožef Okorn iz Zamosteca 6 cek., Lorenc Borstar iz Suhe 6 cek., Juri Krašovec iz Šmartna pri Kranji 3 cek., Anton Prijatel iz Rakovnika 3 cek., Valentin Kurent iz Prevoj 3 cek. — Prvikrat letos so se delile premije za žebce težkega pincgavskega plemena, in dobila sta po 150 gld. Jožef Štempihar iz Vrhpolja in Lorenc Vovk iz Črnivca, Jože Vovk iz Vrbe in Matevž Rozman iz spodnjega Otoka pa vsak po 100 gold. — Drugikrat bomo več govorili o teh novih velicih premijah.

— *(Slovenske Matice odbor)* bode 3. oktobra t. l. ob 5. uri popoldne v mestni dvorani imel VIII. sejo, v kteri bode ta-le vrsta razgovorov:

1. Bral in potrdil se bode zapisnik VII. odborove seje in zapisnik III. občnega zbora. 2. Poročilo o volitvi novih odbornikov. 3. Poročilo o računu, ki je bil podan III. občnemu zboru. 4. Tajnikovo poročilo o važnejših stvaréh. 5. Volil se bode prvosednik, njegova dva namestnika, blagajnik in pregledovalec društvenih računov po M. pr. §. 15. in dva ključarja §. 21. M. pr. 6. Razgovor o tajništveni nagradi za preteklo leto (glej dotični sklep v poročilu o V. seji) in kako bode s tajništvom za prihodnje leto. 7. G. Anton Klodič, bivši gimn. profesor na laški gimnaziji v Trstu, obeta rokopis, „grška slovnica“ v slovenskem jeziku, ako je Matice volja, sprejeti ga. 8. G. B. Raić predlaga: „Naj se darilo, ki se je njemu prisodilo za spise, v koledarji natisnjene, na polovico daruje za Krempeljnov spominek in svečanost, na polovico pa za „koledarje“, kteri naj se pošljejo omikanejšim Prekmurcem; ali pa naj se razpiše darilo za kak poveči znanstveni sestavek, ali pa za gledišćno igro, n. pr.: „Prisego koroškega vojvode“ na kamnenem prestolu pod Karnutogradom, h čemur bi pa menda treba bilo priložiti še kakih 20 gld.“ Glej „Novice“ na 287. str. t. l. 9. Posameznih odbornikov nasvetje. Uljudno ste prošeni, da pridete k tej seji. Ako ne bi mogli priti, pa pismeno oznanite odboru, kteri gospodje naj se izmed odbornikov po Vaših mislih izberó za prvosednika, njegova dva namestnika,

za blagajnika, pregledovalca društvenih računov in za dva ključarja. Odborniki pa so ti-le: a) ljubljanski: Gg. 1. Dr. J. Bleiweis; 2. A. baron Cojz; 3. Dr. E. H. Costa; 4. L. Jeran; 5. A. Kos; 6. P. Kozler; 7. A. Lésar; 8. Fr. Levstik; 9. J. Marn; 10. dr. J. Pogačar; 11. J. Praprotnik; 12. L. Svetec; 13. J. Šolar; 14. Dr.. L. Toman; 15. J. Vávrů; 16. J. Vilhar; 17. L. Vončina; 18. Dr. Jern. Zupanec. — b) vnanji: Gg. J. grof Barbo; 2. Fr. Cegnar; 3. M. Cigale; 4. A. Črne; 5. Dr. Ferd. Dominkuš; 6. And. Einspieler; 7. Fr. Erjavec; 8. A. vitez Gariboldi; 9. J. Gorup; 10. J. Grabrijan; 11. A. Janežič; 12. Dr. Štef. Kočevar; 13. M. Majar; 14. B. Rajč; 15. Dr. R. Razlag; 16. Dr. J. Srnec; 17. Drag. Šavperl; 18. Drag. Trstenjak; 19. Dr. J. Ulaga; 20. Dr. A. Vojska; 21. Dr. J. Vošnjak; 22. Andr. Winkler.

Iz slovenske Matice odbora v Ljubljani 20. septembra 1867.

Anton Kos, 2. predsedn. namestnik.
Anton Lésar, odbornik in tajnik.

— *(Iz deželnega odbora).* Odbor odloči, da se za občino (srenjo) Dobrunje voli nov župan, ker je dozdanji, gosp. J. Babnik, zavoljo bolehnosti z dovoljenjem občinskega odbora odvezan županovanja. — Prošnje nekterih občin, da bi se stroški za ozdravljanje bolnikov v malih bolnišnicah poplačali iz deželnega zaklada, se zato niso mogle vslišati, ker po c. k. postavi od 1856. leta se plačujejo stroški za bolnike iz deželnega zaklada le takrat, kadar je bolnik v veliki bolnišnici, ktera je od vlade priznana za javno bolnišnico. — Odbor hvaležno sprejme ponudbo kneza J. Schönburg-a, lastnika šneperske grajščine, da hoče učilnice za gozdnarstvo na svojem posestvu brez plačila osnovati, samo da se učencem hrana plača. — Deželni odbor je pogostoma v veliki zadregi s takimi revnimi ljudmí, ki jih nočejo v bolnišnicah zato, ker njihova bolezen ni ozdravljiva, lastnega doma ali svojih ljudí pa tudi nimajo, ki bi jih vzeli, in soseska, ki jih po postavi živiti mora, tudi sama nima prostora in premoženja; deželni odbor čuti po tem takem živo potrebo posebnih hiš za hiravce (Siechenhaus) po deželi. Dr. Bleiweis je prevzel nalogo, da o tej zadevi kaj nasvetuje. — Občina v Želimljah želí poduka, kaj je postava o tem, da se vzamejo najdenci (nezakonski otroci) iz najdenišnice ljubljanske v rejo na deželo, ter misli, da se vodstvo te hiše ne ravná vselej postavno. Odbor je sklenil zaželeni poduk dati soseski in razglasiti poduk vsem občinam o tej zadevi. Postava je, da župan in fajmošter takim ljudem, ki hočejo otroka vzeti v rejo, dasta spričalo, da so pošteni in zmožni vzeti v rejo; ako se pa ta dva branita spričalo tako dati, ga sme dati tudi c. kr. okrajna gosposka. Da pridejo ti otroci iz ljubljanske najdenišnice (Findelhaus), je treba prvič zato, da se deželi (to je, tistim, ki davke plačujejo, ker iz davkov se nabira deželni zaklad) zlajšajo veči stroški, ki jih prizadeva izreja otrók v tej hiši, drugič pa zato, ker za veliko množico tacih otrók ta hiša nima prostora in se kužne bolezni vnemajo, ako je prevelika gnječa v tej hiši. Strah, da soseska, kamor je tak otrok vzet bil, ga mora po preteklih 10 letih rediti, je pa prazen strah, ker domovinska postava od 1863. leta takega otroka le tisti soseski naklada, kjer je mati njegova domá. — Odbor bo predlagal prihodnjemu deželnemu zboru, da se poviša tarifa za sprejem v bolnišnico in porodnišnico ljubljansko.

— *(Šole ljubljanske)* gimnazijske, realne, c. k. normalke (v kterih drugi oddelek pri vsakem razredu začasno še ostane), glavne mestne in nunske se pričnó 1. dne oktobra s slovesno sv. mašo. Oglasovanje za normalko je 27., 28. in 30. dne t. m., in za mestno 28. in 30. dne t. m. Oglasovanje za bogoslovske šole je 7., pričetek učenja pa 8. dan oktobra.

— Gospod Janko Pajk, profesor gimnazije Kranjske, je imenovan za profesorja na gimnazijo v Maribor.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Po dvamesečnem odlógu se je v pondeljek zopet začel državni zbor na Dunaji. Vzrok tega odlóga bile so znane obravnave dunajskega in ogerskega odbora, ktere pa ničesa niso izgotovile, tako, da so danes tam, kjer so bile iz začetka, čeravno sta jim celó dva finančna ministra na pomoč pritekla. Oj nesrečni dvalizem! — V prvi seji se je zboru podalo več peticij (prošinj), med temi tudi prošnji dunajskega in celovškega mestnega odbora, da se odpravi konkordat. Nemškemu in judovskemu svobodoljubju je konkordat zdaj najhujši trn v peti. Nakladajte ljudém še več davka, teptajte národne pravice z nogami, razrušite vse cerkvene zakonske razmere, le odpravite konkordat in Avstrija bode rešena propada, tako kričijo zdaj veliki judovski duhovi na Dunaji in za njimi manjši po druzih deželah. Kamo te, Avstrija! ženó te sile?! — Zdaj se tudi deželni odbor koroški, kakor grof Hohenwart ustavlja ministerskemu ukazu zarad rabe slovenskega jezika v uradnijah na Koroškem, in to tako nesramno, predrzno in za naše kranjske poslance tako razžaljivo, da od njih pričakujemo ostre replike ljudém, kteri na razvalinah ravnopravnosti Slovencev hočejo povzdigniti véliko nemškutarijo! Pri tej priliki pa oziraje se na naše ljudí, ki ne nehajo našim rodoljubnim poslancem greniti življenja, kličemo: „Oče, odpusti jim; saj ne vejo, kaj delajo!“ — Na Ogerskem od dne do dne raste veljava Košutova; kaj pa Košut pomeni, to so pozabili oni, ki se uklanjajo dvalizmu! — Dežele južne Nemčije se čedalje bolj pomikajo v naročje prusko; kmali jih bo imel Bismark vse pod svojimi perutami, in potem gorjé Francozu in Avstriji! Zato se pa tudi Napoleon na vse kriplje pripravlja za vojsko. — Na Laškem se Garibaldi zopet močno giblje. „Papeževa vlada mora pasti“ — je rekel, in res se utegne vsak čas primeriti, da se vname prekucija v Rimu in da planejo Garibaldovci čez Rim. In tako, kamor pogledamo, se kažejo čudni časi!

Listnica vredništva. Gosp. J. zdaj v Polj: Hvaležni prejeli; pride kmalu na vrsto.

Žitna cena

v Ljubljani 21. septembra 1867.

Vagán (Metzen) v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 80. — banaške 6 fl. 40. — turšice 3 fl. 70 — soršice 4 fl. 15. — rži 3 fl. 40. — ječmena 2 fl. 60. — prosa 2 fl. 60. — ajde 3 fl. —. — ovsa 1 fl. 60. — Krompir 1 fl. 10.

Kursi na Dunaji 24. septembra.

5% metaliki 56 fl. 20 kr.	Ažijo srebra 121 fl. 65 kr.
Narodno posojilo 65 fl. 15 kr.	Cekini 5 fl. 91 kr.

Odgovorni vrednik: **Janez Murnik.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.